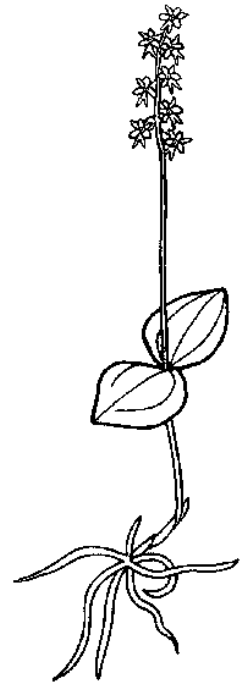

Listéra

2 – 2025

TELEMARK BOTANISKE FORENING

LISTÉRA – Tidsskrift for Telemark Botaniske Forening (TBF)
Grunnorganisasjon i Norsk Botanisk Forening (NBF)
40. årgang, 2025, nummer 2

.....

ADRESSER OG TELEFONER:

TELEMARK BOTANISKE FORENING, org.nr. 989 212 621
Postboks 25 Stridsklev, 3904 Porsgrunn. Girokonto: 0530 3890647
Foreningens e-post: telemark@botaniskforening.no
Foreningens hjemmeside: www.miclis.no/tbf
Facebook: *Villblomen – Telemark Botaniske Forening (TBF)*

Kasserer: Christian Kortner, kortnerchristian@gmail.com
Tlf.: 91894169

Styremedlem: Bjørn Erik Halvorsen, b-halvor@online.no
Tlf.: 91310296

Styremedlem: Toril Lohne, rskogfrue@yahoo.com
Tlf.: 99415637

Styremedlem: Øystein Nilsen, oeysnil@online.no
Tlf.: 93259233

Styremedlem: Harald Stendalen, ahstend@online.no
Tlf.: 95422617

1. Varamedlem: Inger Nielsen, ing-n@online.no
Tlf.: 99404508

2. Varamedlem: Øivind Kortner, okortner@online.no
Tlf.: 91541184

.....

I redaksjonen:

Charlotte Bakke (c.bakke@sf-nett.no), Bjørn Erik Halvorsen (b-halvor@online.no),
Kåre Homble (k.homble@online.no), Kristin Steiniger Vigander (kristvi@gmail.com)

For bilder uten oppgitt fotograf er det forfatteren som er fotograf.

Forsidebildet: Kryptepperot *Potentilla anglica*, Bærøy ved Kragerø 11. august 2025
Foto: Roger Halvorsen, se artikkel side 28-39!

ISSN: 0801 – 9460

FRA *Listéra*-KOMITÉEN

Bjørn Erik Halvorsen

Velkommen til høstutgivelsen av *Listéra*. Vi er fortsatt inne i medlemsbladets førtiende utgivelsesår. Jeg var optimist og håpet at et slik jubileum ville lokke mange til å levere artikler. Det skjedde ikke. Bare få bidrag kom til oss fram til midten av oktober. Så "åpnet slusene seg", og det blei plutselig mye å gjøre i *Listéra*-komitéen fram mot deadline i siste halvdel av november. Dette kan kanskje ha ført til at korrekturlesinga har oversett noe? Iherdig arbeid fra alle i komitéen har forhåpentligvis sørget for høy kvalitet på denne utgivelsen også.

TBF ønsker fortsatt hjelp til å redigere bladet. Det blir en for stor belastning på meg (Bjørn Erik) når jeg skal gjøre dette i tillegg til oppgavene som følger med arbeidet som styremedlem.

Selv bruker jeg Microsoft Word til å gjøre redigeringsjobben. Hvilket verktøy som benyttes er ikke viktig. Det viktige er at man får fram et blad som står i stil til det vi har tilbudt medlemmene tidligere.

Vi har ikke bestemt noe ennå, men kanskje må vi redusere fra to utgivelser per år til én utgivelse? Det er også en mulighet å forenkle innholdet slik at det blir færre sider i hver utgivelse. Men, vi håper fortsatt at det dukker opp en person som vil hjelpe til med redigeringa, slik at TBF kan fortsette å ha et medlemsblad

som viderefører kvaliteten heftet har hatt i 40 år.

I denne utgivelsen har vi med dikt av Alf Haugland og Herman Wildenvey. Bjørn Werner Nilsen, TBFs entusiastiske medlem på Ulefoss i Nome kommune, oppfordret oss til å ta dem med. Bjørn sier at han har de nødvendige tillatelsene fra rettighetshavere til å publisere diktene.

I denne utgivelsen har vi også en grundig artikkel fra en kartleggings-tur som vi hadde til Bærøy i Kragerø-skjærgården. Det var til en lokalitet med kryptepperot *Potentilla anglica*. Da oppdaget vi ting som kan tyde på at beskrivelsen av denne planta har vært feil og er feil både i *Norsk flora* og i *Nordens flora* av Bo Mossberg og Lennart Stenberg. Vi må her legge til at vi ikke ønsker å være kritiske til disse floraene, for begge er fantastiske bøker med innhold av svært høy kvalitet.

Også i denne utgivelsen er Roger Halvorsen den mest aktive bidragsyteren. Uten Roger hadde *Listéra* vært et mye tynnere medlemsblad.

Dere som får dette heftet før jul eller nyttår, ønsker vi en gledelig høytid. Alle medlemmer ønskes en trivelig vinter og vår. Nå har naturen gått i vinterdvale, og da kan vi glede oss til våren som vil komme om noen måneder med ny fargerik blomsterprakt.

TBF I BØVERDALEN JULI 1991

Øyvind Skaulis dikt fra turen

Innledning ved Bjørn Erik Halvorsen

TBF hadde ukestur til Öland juni 2025. Det blei en tur med mange fine opplevelser. På den turen fikk jeg levert et hyggelig minne fra Inger Marie Paulsen. Det var fra TBFs ukestur til Bøverdalen 13. - 20. juli 1991. Hun hadde tatt vare på det håndskrevne diktet som Øyvind Skauli framførte på avslutningskvelden. Nå overlot Inger Marie de tre håndskrevne A4-arkene til meg, og spurte om de kunne komme inn i neste utgivelse av *Listéra*.

TBF har tradisjon for å lage egne hefter fra sine ukesturer. Dessverre blei det aldri laget et slikt hefte fra denne turen. I 1991 blei det i stedet laget en komplett årsrapport som et eget hefte, og i det finner vi referat fra turen skrevet av Priscilla Hansen. Denne årsrapporten ligger på hjemmesiden til TBF.

Turen til Bøverdalen blei en uke med mange flotte botaniske opplevelser i flott Jotunheimen-natur. Vi bodde på Bøvertun, og det var hele 40 deltakere på turen. Jeg fletter noen

egne skannede lysbilder (og noen fra Åse og Magne) fra turen inn i Øyvind Skaulis dikt.

Diktet kan inneholde uforståelige ting. Derfor noen oppklaringer:

«**Spredt og i klynger**»: Starten på Porsgrunnsangen. Øyvind var en ivrig porsgrunnsmann.

Søyland: Lars Søyland var med på turen. Han var sauebonde fra Figgjo i Rogaland.

Sjeldenhets-Kjell: Kjell Thowsen gikk mye på kryss og tvers i terrenget på egen hånd.

Harry: Harry Andersson fra Kungälv var med på mange av TBFs ukesturer. Han hadde god kompetanse på mose- og lav-arter.

Det blødeste sør: Nina Tomstad fra Kristiansand.

Over havet fra Moss: Halvard Kjensmo.

Rogalandsfolket: TBF hadde uketur til Rogaland i 1989, og derfor var mange fra Rogaland med på denne turen.

Mette og gutta: Vertskapet på Bøvertun.

19/7-91 Telemark Botaniske Forening, sommerekskursjon

Bøvertun

«Spredt og i klynger» har venner vandret,
har lagt bak seg lavland og oppreist gange,
i Bøver-lier ditt steg blir forandret
til armgang i bjørker og i gjel så trange.

Saxifraga aizoides, gulsildre

Men særlig så man oss fromt på kne.
Plantedekkets detaljer, det er saken.
Noen gransket små-arter, og var verre å se,
for deres høyeste punkt var baken.

Veikantbotanisering ved Bøvertunvatn
Øyvind Skauli, Petter Eriksen og Roger Halvorsen

For gleden ved å se, er området en kilde,
og noen og hver tok ofte et bilde.
Ung og gammel ble som gutt og jente:
«De plantene har jeg lest om, fra nå er de kjente.»

Braya linearis, rosekarse

Og det ble også vi, etter en uke sammen
i veikanter, på flyene eller haugene.
De fleste samlet seg og delte fryd og gammen,
men bare i det fjerne så vi Søyland og sauene.

Oxytropis lapponica, reinmjelt

Mange og nye ble vennskapsbånda.
Sjeldenhets-Kjell kom med den danske Donna
(og det var vel ikke annet å vente,
turen ble vel trist uten Bente).

Bente Skjoldborg Olsen og Kjell Thowsen i fjellet ovenfor Bøvertun

Om det lavet av moser, om starrene ble mange, og tvilen stor,
svarene ga Harry, – «vår søta bror».
Han var ikke alltid nær, har han reist hjem? Vi tvilte.
Men han kom, forklarte, og alltid han smilte.

Harry Andersson og Roger Halvorsen forklarer planter ved Juvasshytta.

Og Rogalandsfolket, tenk de hadde fjellklatrer-bein
enda det høyeste hos dem er gjerder av stein.
Fra det blødeste sør, og over havet fra Moss,
når Roger og telene kalte, da ble de med oss.

Ranunculus glacialis, isssoleie

Klar for vandring over Styggebreen på vei til Galdhøpiggen

Rømmebrød og 2-rader, planer og kart;
Timene etter middag gikk i en fart.
I floristisk følge så mangt kan friste.
Vi rakk ikke hver dag å sette opp en liste.

Silene uralensis ssp. *apetala*, blindurt

Lier og berg, fosser og vann,
blomstergleden og fjellets fred.
Er det ditt behov, vet jeg noe du kan:
Dra til Bøvertun, det er rette sted!

Om Bøverdalen er dalen blandt de rike,
er også vertskapet uten like.
Naturens rike fat kan du her øse ut a'
slik også inne hos Mette og gutta.

Inger Marie Paulsen, Magne Langerød og Bjørn Erik Halvorsen ved utløpet av Bøvertunvatn
(Foto: Åse Halvorsen)

Man fristes til å ete litt mere enn passe
på slikt et sted, der maten er av klasse.
Vi drar med et femti-tallig takk – og jubel dertil
for husrom, for mat – og for hygge og smil.

Ø. Skauli

Det håndskrevne diktet var deretter undertegnet av de av deltakerne på sommer-
ekskursjonen som fortsatt var til stede på avslutningskvelden.

Naturens rike fat kan du her vese ut a'
slik også inne hos Mette og gutta.
Man fristes til å ete litt mere enn passe
på slikt et sted, der maten er en klasse.
Vi drar med et fanti-hallig tak

- og jubel dertil

for husrom, for mat

- og for hygge og smil

Deltagere:

Bjørn Erik Halvorsen
Odd Magne Langerød
Helga Hvatum
Terne Svilaud
Thorolf Hovtun
Nina Lervik
Bjørn Lervik
Ase Halvorsen
Olaf Svendsen
Torleif Skjeld
Unni Walby Ostmo
Lavin Svendsen
Anne Vinum
Piusella Hansen
Astrang Skandi

Jenny Jensen

Bjørn Jensen

Oshanti

Roger Salvorsen

Thor A. Wiersdalen
Anne Elvén
Nils Claus Olsen
Kjell Torgstad
Odd Torgstad
Berit Skjoldberg Olsen
Kjell Thorsen
Lars Rudegen
Gustav Paulsen
Ingvald Paulsen
Else Narnestad
Ingvald Paulsen !!
Edvard K. Jensen
Torild Wiersdalen. TBF

Listéra for 20 år siden

LITT 1700-TALLS BOTANIKK FRA TELEMARKE

Even Woldstad Hanssen

193 år før TBF ble virkelighet reiste prest og professor Hans Strøm gjennom deler av fylket, mest for å besøke sin svoger Immanuel Grave som var sogneprest i Sauherad. Turen gikk også nedom Grenland. Den meget observante Strøm var 61 år, men fortsatt like nysgjerrig på alt som vokste og levde i naturen, så vel som menneskene og deres virksomheter.

Jeg hadde med dette tenkt å ta dere med på en liten reise i 1787 sammen med Hans Strøm for å gjenoppleve hva han så av botanikk på denne turen.

Turen gikk midt på sommeren i tolv dager fra 25. juni til 7. juli, men været var ikke godt. Reisen gikk over Meheia fra Kongsberg. Han beklager seg over at det våte været gjorde at han ikke kunne stige av hesten – man kunne bli våt på føttene må vite! Vel over heia og nede i Heddal måtte det båtes over *Hitterdalsfjorden* som Heddalsvatnet ble kalt. Da de kom sørover på vannet nærmet de seg Nautesund og Bråfjorden. De passerte da et sted som ble kalt *Fugle Vaake* fordi det der var åpent vann om vinteren og holdt seg svaner, akkurat som vi i dag ser svaneansamlingene når vi tar bilen over Nautesund. Han fikk tak i noe av det svanegræs som fuglene brukte å spise. Botanikeren Strøm fastslår:

Det jeg fik see deraf, var Isoetes lacustris, item Potamogeton gramineum og pectinatum, af hvilke man kaller det første Tang,

det andre Limtang. Endnu skulde der være et Slags, som af sine brede blade kaldes Bredtang, men som den Tid ikke var at finde.

Det vi kan fastslå er at Strøm da observerte stivt brasmegras og grastjønnaaks som helt sikkert er å observere i Heddalsvatnet den dag i dag. Den tredje han nevner, busttjønnaaks, og der er jeg i tvil om professorens bestemmelse, for dette er en art som oftest opptre i brakkvann. Det kan være en annen av de trådformede tjønnaaksartene han har sett. Det han i hvert fall får oppgitt av folkene lokalt er at de bruker disse artene vannplanter til dyrefor gjennom vinteren. Sikkert et verdifullt tilskudd.

Etter å ha blitt inspirert av den landlige atmosfæren i Sauherad og ha besett frukthagene med epler, pærer, plommer og kirsebær ved prestegården, er han klar for å innta Brattingsborg. Der var jeg selv på tur med Sauherad Hagelag ganske nøyaktig 200 år etter Strøm. Vi gikk, mens Strøm red til hest! Hva Strøm beretter om av planter er følgende:

Paa Vejen forekom Crepis tectorum, Sedum annuum, Pyrola uniflora, Epilobium angustifolium nesten paa det øverste, og aller øverst Mnium palustre i fuld Flor.

Det var altså takhaukeskjegg, småbergknapp, olavsstake og geitrams han så, og den siste var en mose – myrfiltmose som tydeligvis hadde velutviklete kapsler og begeistret den meget mose-interesserte professor.

Når Strøm først er i Sauherad får han lyst til å besøke sin fetter Justitsraad og lagmand Eiler Hagerup i Skien. Det blir da å båte seg over Nordsjø. På avstand makter presten å se litt botanikk på strandbergene, han skriver: «*Hist og her i Klipperne saaes Allium oleraceum og mange-steds vare Bjergene gule af Sedum acre.*»

Her var det altså villøk og bitter bergknapp som ble observert. De kommer etter hvert fram til Fjære hvor reisen må fortsettes over land: «*Her havde vi lutter Fyrreskov at reise igjennem.*» Ja, det må være Geiteryggen med sine furumoer han skriver om. Vel framme i Skien fikk han andre ting å tenke på, og i tillegg begynte han å brygge på litt sykdom. Det er derfor ikke mer botanikk å berette om enn det lille innblikket vi har fått ovenfor, men det er sparsomt

med pålitelige kilder fra denne tiden, så litt interesse kan det vel ha?

Portrett av Hans Strøm, etter maleri av Peder Aadnes i 1780-åra

Fakta:

Hans Strøm (1726-1797). Sogneprest i Volda og på Eiker, titulær professor og dr. theol. Norges første virkelige feltbiolog. Mest kjent for Sunnmøres beskrivelse i 2 bind 1762/1766. Lagde også en beskrivelse over Eiker.

Litteratur:

Ovennevnte reisebeskrivelse er publisert i:

Strøm, H. 1788 «Anmærkninger paa en Rejse fra Eger i Norge til Tellemarken i Aaret 1787». SAMLEREN, et Ugeskrift. Andet Bind, hefte e, nr 28, 29 og 30 [s.17-64]. København 1788.

Hovedbygningen på Sauherad prestegård er fra 1658, så det var her Hans Strøm besøkte sin svoger. Foto: Nils L. Nerisrud

Hvis du flytter

NB!!! Husk å melde fra om adresseendringer til kassereren, Christian Kortner, på e-post kortnerchristian@gmail.com. Vi får stadig utsendelser i retur, og må da lete opp ny adresse og sende dette på nytt med full porto.

😊 På forhånd takk! 😊

VÅRVIKKE *Vicia lathyroides* L.

Om en liten skjønnhet en vakker forsommerdag på Jomfruland

Roger Halvorsen

Innledning

Vårvikke er ei lita plante i erteblomstfamilien *Fabacea*, 20 cm høy ifølge *Norsk flora*, men til vanlig er den rundt 10 cm. Den har en ganske avgrenset utbredelse i Norge. Hovedutbredelsen strekker seg langs Skagerakkysten fra Hvaler og Fredrikstad til Farsund i Vest-Agder, og i tillegg er det ifølge Artskart gjort et relativt nytt funn i Rogaland: Stavanger. (Bernt Johannes Høie, 2015).

Arten er som det framgår av Artskart i Oslofjord-området funnet inn til Hurum, der den er samlet flere ganger ved Södra Cells anlegg hvor den kanskje er kommet inn med tømmerimport. Øvrige innsamlinger og observasjoner er i hovedsak gjort i kystnære strøk, med unntak av et funn gjort av Finn Wischmann i området ved Opdalsvann i Siljan, Telemark i 1952.

Første funnet i Norge

Knut Fægri (1960, s. 123) oppgir at lærer T. Tobias Klungeland er den første som samlet vårvikke i Norge. M. N. Blytt (1826) nevner dette i sin beretning om en botanisk reise han foretok sommeren 1829 (Mag. Naturv. bd. 9, s. 241). I sin *Norges flora*, bind 3 ved Axel Blytt (1876), nevnes på s. 1226 Klungelands funn fra "Mallø" (nå Maløy) ved Grimstad. Han beskriver arten som «meget sjelden paa grusede Steder, paa

græsklædte Bakker i de sydligste Dele af Landet.». Klungelands funn er av en eller annen grunn ikke tatt med i Artskart. Arten er derimot angitt i Artskart som samlet og bestemt av M.N. Blytt på "Mallø". Det ser i det hele tatt ut til å være litt forvirring om dette funnet i litteraturen.

La oss så se på utbredelsen av vårvikke i det området vi kanskje kan betegne som "nedslagsfeltet" for medlemmer i Telemark Botaniske Forening og Larvik Botaniske Forening.

Funn i Larvik kommune

I Vestfold er arten funnet tre ganger på Gjeterøya (E. Dyvi, H. Steinum og R. Elven, 1975 og R. Berg og A. Danielsen samme år, og Kjell Thowsen 1983). Ellers er det kjent to eldre funn to steder ved Farris (S.O.F. Omang 1903 og H. Johnsen 1905). I Stavern-området er det imidlertid samlet vårvikke "i hopetall" flere steder. Funnstedene ligger relativt tett fra Kysthospitalet til et lite stykke nord for Stavern fotballstadion. Mange av innsamlingene er gjort på de samme lokalitetene.

Funn i Telemark

I Telemark ser det ut til at det første funnet blei gjort på Valberg 13.5.1890 av Anton Landmark som sin vane tro besøkte lokaliteten flere ganger. Går vi inn i *Flora*

grenmarensis (1911) ser vi at flere i den "kjente gjengen" av de gamle botanikerne som besøkte Telemark sist på 1800-tallet og inn på 1900-tallet, slike som for eksempel Thekla Resvoll og Johan Tidemand Ruud, er oppført som finnere av vårvikke, og i Artskart ser vi så at en rekke seinere botanikere har besøkt lokaliteten på Valberg. Dyring (1911) har også med

at arten er funnet på Bærøy og Bukholmen tidlig på 1900-tallet.

I Telemark er utbredelsen i hovedsak konsentrert i Kragerø-området med Jomfruland og Stråholmen og på Langøya ved Langesund. I tillegg er det gjort et funn av vårvikke nær Våg i Bamble (ikke nærmere angivelse) av Trond Risdal i 2005.

Vårvikke *Vicia lathyroides*, Øytangen på Jomfruland, 7. mai 2024, TBF tur
(Foto: Bjørn Erik Halvorsen)

Litt om funna på Jomfruland i Kragerø og på Langøya i Bamble

Første gang jeg fant vårvikke i Telemark var på Jomfruland i Kragerø, på campingplassen ved butikken ved fergekaia, omtrent på midten av øya, 29. juni 1972. I dag kan jeg si: Typisk voksested, med kortklipt grasmatte flere steder over teltplassen. Seinere fant jeg store mengder av arten på beiteområdene nord for Øytangen gård 13. mai 1975. Denne siste forekomsten av vårvikke er etter hvert blitt besøkt av mange i åra som gikk og er registrert på Artskart. Det er også gjort et funn av Bjørn Erik Halvorsen i et område mellom radiomasta og hovedgården på øya 15. mai 1984.

Vårvikke er dessuten, ifølge Artskart, funnet to ganger på Stråholmen i 2018 (Sissel Rohølhaugen 4. mai og Vidar Heibo 9. mai).

På nordspissen av Jomfruland og nordspissen av Langøya er det noen år slik at blomstringen kan være formidabel, med store mengder blomster på ettersvåren og for-

sommeren, mens året etter kan det knapt være noen eksemplarer å finne de gangene jeg har besøkt lokalitetene. Kan det være at det er været år om annet som forårsaker slike forandringer, eller kan det være andre årsaker til at dette skjer?

Vårvikke *Vicia lathyroides*
Langøya, 3. juni 2007
(Foto: Kristin Steineger Vigander)

Litteratur

- Blytt, M.N. 1876. *Norges flora*, b. 3. Avsluttet av A. Blytt. A.W. Brøgger, Oslo.
Blytt, M.N. 1829. Botaniske Optegnelser paa en Reise i Sommeren 1826. *Magazin for Naturvidenskaberne* 9: 241-283.
Dyring, J. 1911. *Flora grenmarensis*. *Nyt Mag. for Naturvidenskaberne*, b.49, h. II - III. Kristiania.
Elven, Reidar, Bjorå, C. S., Fremstad, E., Hegre, H. og Solstad, H. 2022. *Norsk flora*, 8. utg. Det Norske Samlaget, Oslo.
Fægri, Knut. 1960. *Maps of distribution of Norwegian vascular plants*. Volume 1, Coast plants. Universitetet i Bergen, Skrifter 26.

Fra nettet

Artskart: Nettstedet: Vis utvalg i kart | Artskart 2 (oppslag i oktober 2025).
<https://www.artsdatabanken.no>, og søk etter Artskart

KINASØTE *Gentiana sino-ornata* Balf.f. PÅ NOTODDEN, OG ET PAR ANDRE BLÅ SØTEPLANTER

Gisle Grimeland

I hagen min på Notodden har det i mange år vokst en fascinerende plante med vakre, intenst blå blomster. Dette er en svært hardfør staude, som stammer fra fjellområder på 3-4000 moh. i Kina.

Denne planten trives godt i hagen min. Ett år fikk jeg noen ungdommer fra Operasjon Dagsverk til å hjelpe meg i hagen. De var så ivrige til å luke, at hele planten forsvant helt, til min store forskrekkelse. Men året etter dukket den heldigvis opp igjen, og senere har den blomstret frodig fra september til november.

Kinasøte *Gentiana sino-ornata* fra hagen til Gisle Grimeland

Kinasøte *Gentiana sino-ornata*
Balf.f.

Navnet *Gentiana* kan følges attende til kong Gentius i det gamle kongeriket Illyria ved Adriaterhavet. Gentius, som regjerte 180-167 f.Kr. var den første som oppdaget søteplantenes legende effekt.

Gentiana-artene kan være ettårige eller flerårige, og er lite kravstore med tanke på jordsmonn. Sur og sandholdig jord passer godt. Det som fascinerer de fleste er blomstenes evne til å åpne seg når temperaturen stiger over 10 grader C. Søtene kan finnes i flere fargevarianter, men kinasøten og noen av våre hjemlige søtearter har denne spesielt flotte blåfargen.

Snøsøte *Gentiana nivalis* L.

Snøsøte *Gentiana nivalis*
(Foto: Norman Hagen)

Den intense blåfargen som vi kan finne hos noen av søtene har gitt dem kallenavnet "Kristi blå augo". Vi kan for eksempel tenke på vår egen

snøsøte *Gentiana nivalis*. Knut Fægri (Oslo 1960) uttrykker seg slik: «Når en plante har fått et så fint navn som "Kristi blå augo", kan en være trygg for at det er noe ganske spesielt både ved planten og blåfargen. Og det er vel ikke en fotturist i fjellet som ikke har undret seg over snøsøtens intenst blå blomster».

Klokkesøte *Gentiana pneumonanthe*
L.

Klokkesøte *Gentiana pneumonanthe*
(Foto: Terje Høiland)

En annen blå søteart som vi kan finne i Norge er klokkesøte *Gentiana pneumonanthe*, en rødlistet art i kategorien sårbar (VU=vulnerable). I Norge vokser denne langs kysten fra Kristiansand til Sola og finnes også i indre strøk av Agder og Telemark og i Østfold.

Ove Arbo Høeg skriver om klokkesøte i *Planter og tradisjon*:

«I mitt hjem fantes den et enkelt sted på gården, men vi hadde ikke navn på den. På nabogården fantes den på en myr som heter Slåttemyra. Der kalte de den slåttebjølle og anga som grunn at den blomstrer til slåtta.»

Det latinske navnet til klokkesøten fortjener litt spesiell oppmerksomhet: Artsnavnet består av to ledd: *Pneumo* = lunge og *Anthe* = blomster.

Valerius Cordus (1515-1544) var en tysk farmasøyt og botaniker, som etter sigende hadde en lungesykdom. En oppskrift med klokkesøte skulle være helbredende. Denne miksturen var tilsatt brennevin. Oppskriften kan vi finne i klassikeren *Brændevinsgrisen*, skrevet av Holger M. Rasmussen, og her kan vi lese:

*Klokke-Ensian, Gentiana
pneumonanthe L.
klokkeformet, dyp himmelblå
Roden brukes.*

Brennevinen kom til Norden i 1400-tallet og det var fremstillingen av

krudt. Det var dog som legemiddel den fikk sin chance gode for pokker, poplepsi, onde øyne og kjærestesorg og mye mer.

Typisk oppskrift på klokkesøte-medisin

FORMIDDAGSBITTER: 20 øre ensianrot, 20 øre galangarod, 10 øre havemalurt, 3 potter kornbrennevin på en stendunk, 14 dage. (1 pot er ca. 0,965liter). Filtrereres over i karafler, efterhånden som man fikk brug for det. Når det første udtræk var brugt, fylles dunken halvt op med brænnvin igjen for å få al kraften af urterne.

Den blev lavet i mit barndomshjem i 1880.

Fru Storm, Damgade, Assens

Hovedgrunnen til at *Gentiana*-artene har fått så stor oppmerksomhet er nok at de dukker opp der folk ferdes – og de er oppsiktsvekkende vakre. Kinasøte (det vakre smykket fra Kina) kan vokse i flere tusen meters høyde, og samtidig har den overlevd i årevis i min "hage" på Notodden.

Litteratur

Fægri, Knut. 1960. *Norges planter, Blomster og trær i naturen*. Cappelen, Oslo.

Høeg, Ove Arbo. 1976. *Planter og tradisjon*. Universitetsforlaget, Oslo.

Lid, Johannes. 1952. *Norsk flora*. Det Norske Samlaget, Oslo.

Rasmussen, Holger M. 1966. *Brændevinsgrisen*. Gyldendal, Oslo.

BOTANISKE OPPLEVELSER I AGDER JULI 2025

Tre TBF-medlemmer på søk etter de uvanlige plantene

Bjørn Erik Halvorsen

Foto: Bjørn Erik Halvorsen når ikke annet navn er angitt

Roger Halvorsen kom med ideen til denne turen. Han er medlem i **Botaniska föreningen i Göteborg (BFiG)**, og han fikk høre at noen av medlemmene der planla en rundreise i Norge midt i juli 2025. De foreslo Lindesnes som et mulig møtested 23. juli. Han tok da kontakt med Øystein Ruden og meg (Bjørn Erik Halvorsen), for om muligens, vi kunne ta en slik tur sammen.

Denne turen ble en realitet. Øystein kom fra Ås 22. juli. Han hentet Roger i Hof og meg i Porsgrunn. Vi hadde som forberedelse satt opp ei liste over lokaliteter vi kunne besøke underveis.

Marivold Camping ved Grimstad

Første stopp blei på Marivold Camping ved Grimstad. Vi satte bilen på parkeringa på østsida av campingplassen og gikk sydover. Øystein Ruden og Tore Berg hadde besøkt stedet i 1979, og da hadde de funnet et sted med glisnesvineblom *Senecio ovatus*. Stedet lå ved siden av en port med to solide portstolper. De plantene sto der fortsatt frodige og fine, og de hadde det tydeligvis helt strålende.

Glisnesvineblom *Senecio ovatus*
Marivold Camping 22. juli 2025

Vi fortsatte å gå sydover, og kom etter hvert til bukta på sydsida. Her skulle det finnes flatsivaks *Blysmus compressus*. Flatsivaks på dette stedet blei gjenoppdaget av Tore og Øystein på turen i 1979 etter mange års fravær i norsk natur. Vi fikk se den i plenen straks vi kom dit. Klokka hadde nærmet seg lunchtid, så derfor gikk vi først opp på svabergene på østsiden og fant fram niste og termos.

Flatsivaks *Blysmus compressus*
Marivold Camping 22. juli 2025

Mens vi satt der stusset vi over en asal på stedet. Vi prøvde å foreslå svensk asal *Scandosorbus intermedia*, men vi fikk ikke dette til

å stemme helt. Vi tok med oss et par kvister av buska. Etter spisepausa blei det fotografering av flatsivaks i plenen. Vi så da at det var høye, frodige utgaver av planta også i graskanten rundt enga. Dette er trolig nå den eneste intakte lokaliteten til flatsivaks i Norge.

Asal-art ved Marivold Camping
22. juli 2025
(Foto: Roger Halvorsen)

Søgne

Kjølfaks *Bromus sitchensis* ved
Søgne gamle kirke 22. juli 2025

Vi fortsatte kjøreturen forbi Kristiansand og fram til Søgne. Der blei første stopp ved Søgne gamle kirke. Roger, Jan Ingar Båtvik og jeg hadde besøkt dette stedet året før i

forbindelse med et validator-kurs i Mandal (se *Listéra* 2025 nr. 1). Derfor visste vi hvor kjølfaks *Bromus sitchensis* (tidligere navn *Ceratochloa sitchensis*) sto. Den sto frodig og fint der fortsatt. Kjølfaks blei funnet første gang i Norge av Oddvar Pedersen i 2014 ved Sandvika i Sande, Vestfold.

På samme sted var det også registrert smaltistel *Carduus tenuiflorus* i 2020. Vi brukte litt tid på å søke etter den. Vi tok så telefonkontakt med Hans Vidar Løkken, som hadde registrert funnet. Han kunne fortelle at planta ikke var sett de siste årene, så den var nok blitt borte. En annen plante som vi fant på dette stedet var blåusern *Medicago sativa*.

Blåusern *Medicago sativa*
Søgne gamle kirke 22. juli 2025
(Foto: Roger Halvorsen)

Vi var ikke helt ferdige med Søgne. Hans Vidar Løkken hadde registrert spiss-siv *Juncus acutiflorus* på Torvesanden. Den ferskeste registreringa var fra 2022. Øystein hadde besøkt stedet 23. juli 1982 og hadde da sett spiss-siv. Vi kjørte til stedet som er der Lundeelva renner ut i Skagerak. Funnstedet var bak en treklynge ned mot elvebredden. Området var nærmest uframkommelig med vegetasjon som var høyere enn oss og delvis infiltrert av slyngende bjørnebær. Vi prøvde å komme inn i området fra flere kanter. På tredje forsøket kom vi relativt greit inn, og her fant vi en sivart som økte nysgjerrigheten hos oss. Vi tok bilder og brakte med oss en planteprøve. Floraarbeid ved bilen etterpå konkluderte med at dette var sørlig saltsiv *Juncus gerardii* ssp. *gerardii*. Øystein har studert sine bilder etterpå, og oppdaget da en annen sivart på et av bildene, og det kan ha vært spiss-siv?

Harkmark mølle

Neste stopp blei ved Harkmark mølle. Her finnes lakksennep *Coincya monensis* ssp. *cheiranthos*. Roger, Jan Ingar Båtvik og jeg (Bjørn Erik) hadde besøkt stedet året før (se *Listéra* 2025 nr. 1). Det var på en helgetur i juni 1993 som TBF ledet til Mandalsområdet, at denne planta ble oppdaget. Da var den foreløpig ikke kommet inn i Norsk Flora (Olav Gjærevolls utgave av Lids flora fra 1987, som da het «Norsk, svensk, finsk FLORA»). Lakksennep var da tidligere ikke samlet i Skandinavia.

Vi fant plantene i fin blomstring ved årets besøk.

Lakksennep
Coincya monensis ssp. *cheiranthos*
Harkmark mølle 22. juli 2025

Mandal

Turen fortsatte videre til Mandal og overnattingstedet vårt, som var Skap hostel. De svenskene som vi hadde avtale med hadde også valgt dette hotellet, og vi fikk kontakt med dem. Det ble middag på spisesteder (litt forskjellige preferanser til middagsservering og komfort denne gang) nede ved Mandalselva.

De tre svenskene som var kommet fra Göteborg var Erik Ljungstrand, Charlotte Wigermo og Åke Svensson. Erik Ljungstrand er kanskje Sveriges fremste ekspert på blant annet karplanter. Vi viste asalen fra Marivold Camping til ham. Han kom straks med artsepitetnavnet *subpinnata*, hvilket vil si grenmar-asal. Vi tittet litt på hverandre, for hvordan kunne vi bomme på vår egen hjemlige art? Bladene var nok litt bredere enn vi var vant til i Grenland. Men vi måtte bare gi tilslutning til dette navnet når vi studerte flikstrukturen på bladene nærmere. Erik

kunne også bekrefte flatsivakset vi hadde med og kjølfaksen fra Søgne.

Ugrasbingel *Mercurialis annua*
Mandal 23. juli 2025

Roger hadde sett ugrasbingel *Mercurialis annua* i Mandal for mange år siden, og ville prøve å vise stedet til svenskene. På det stedet fantes det ikke noe ugrasbingel lenger. Så skjedde det utrolige på morgenen dagen etter at Erik kontaktet Øystein og sa at det står ugrasbingel som ugras i en blomsterkrukke ved inngangsdøra til hostellet. I en fjellvegg på samme sted vokste også frodig firtann *Teucrium scorodonia*. Den skulle vi få se mye mer av etterpå langs veien til Lindesnes.

Lindesnes

Vi kjørte med romslig tid for det avtalte møtetidspunktet på Lindesnes. Vi rakk å botanisere litt før de andre kom. Den flotte blodtoppen *Sanguisorba officinalis* på stedet ble fotografert. Vi så også for eksempel

en praktutgave av landøyda *Jacobaea vulgaris* og en flott seksflekket bloddråpesvermer *Zygaena filipendulae* på svartknoppurt *Centaurea nigra*.

Blodtopp *Sanguisorba officinalis*
Lindesnes 23. juli 2025

Erik Ljungstrand
Lindesnes 23. juli 2025

Giftkjørvel *Oenanthe crocata*, skjerm
Lindesnes 23. juli 2025

Giftkjørvel *Oenanthe crocata*, blad
Lindesnes 23. juli 2025

Først kom bilen med de to personene som svenskene hadde avtalt å møte på parkeringsplassen på Lindesnes. Det var Adriana og Knut Finstad. Litt senere kom bilen med svenskene. Adriana og Knut bor litt nord for Lindesnes, og Adriana hadde oppdaget en plante som er ny for Norge. Det er giftkjørvel *Oenanthe crocata*. Giftkjørvel er hjemme-hørende i Vest-Europa og Marokko. I Norden er den registrert tidligere i Sønder-Jylland. Det nåværende norske navnet giftkjørvel var foreslått av Erik Ljungstrand. Først hadde den det norsk navnet safrankjørvel.

Adriana Finstad som fant giftkjørvelen
Lindesnes 23. juli 2025

Adriana og Knut ledet oss langs en blåmerket sti i et småkupert terreng mellom knausene. På ei litt fuktig flate innimellom høy mjødurt *Filipendula ulmaria* sto planta. Den var godt over meteren høy, og vi fikk ryddet unna litt av den øvrige vegetasjonen, slik at den lot seg fotografere. Blomstringen var nå forbi, men vi fikk gleden av å se fine skjerner med frø. Erik kom med et muntlig foredrag om plantas giftighet og hvor spesielt dette funnet var.

Vi ruslet tilbake til parkeringsplassen, og der så vi ei lita tue med hvite blomster i graskanten. Den ble bestemt til å være sylarve *Sagina hawaiiensis* (som tidligere het *Sagina subulata*).

Øvre Våge nord for Lindesnes

Vi tok avskjed med svenskene og de to lokale guidene. Vi kjørte et stykke tilbake fra parkeringsplassen på Lindesnes og stoppet nord for Øvre Våge. Her blei det en pause for å fotografere den flotte firtannen *Teucrium scorodonia* i fjellveggene.

Firtann *Teucrium scorodonia*
Øvre Våge 23. juli 2025

Ballastområdet Malmø i Mandal

Deretter fortsatte vi til Mandal og stoppet i ruderatområdet på Malmø. Dette er et gammelt ballastområde, og vi håpet å finne krysningen mellom stripetorskemunn og lintorskemunn *Linaria ×sepium*. Den hadde jeg (Bjørn Erik) sett mye av under validatorkurset året før. Denne gang fant vi bare ren stripetorskemunn *Linaria repens*. Vi fant tilbake til E39 og tok en lunchstopp på en taverna ved Mandalskrysset.

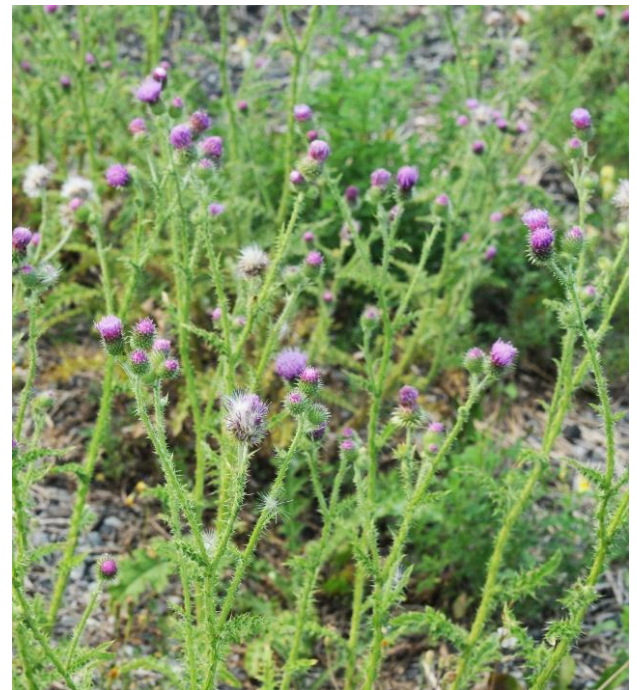
Hove leir på Tromøya ved Arendal

Vi fulgte E39 og E18 tilbake til Arendal. Roger hadde et ønske om å besøke Hove leir på Tromøya for å lete etter en gammel forekomst av engelsk tistel *Cirsium dissectum*. Vi

parkerte og prøvde å tolke beskrivelsen av lokaliteten. Det skulle være ved et fuktig område ved tyskerbrakkene. Siste registrering av den var i 1971. Vi tror vi fant det fuktige området. Dette var nå grøftet og var innhegning for ridehester. Noen engelske tistler fant vi ikke. Vi brukte litt ekstra tid på å finne tilbake til E18, fordi jeg (Bjørn Erik) trodde at det også var bru ved Eydehavn.

Brevik

Tilbake i Grenland blei det en tur nedom Sylterøya og Banken i Brevik for å se om det var spesielle planter å finne der. Mye av området var nå ryddet for vegetasjon. I kantene fant vi likevel for eksempel piggtistel *Carduus acanthoides*, ekte malurt *Artemisia absinthium* og stormure *Potentilla recta*.

Piggtistel *Carduus acanthoides*
Banken, Brevik 23. juli 2025

Stor stjernetistel
Carlina vulgaris ssp. *longifolia*
 Tangenveien, Brevik 23. juli 2025

Vi rakk også en stopp ved enga ved Tangenveien. Her fikk vi se den store mengden med brudespore *Gymnadenia conopsea* på stedet (flere tusen planter), som nå var avblomstret. Stor stjernetistel *Carlina vulgaris* ssp. *longifolia* sto i fin blomstring her nå.

Øystein kjørte meg hjem til Porsgrunn, før han brakte Roger hjem til Hof og seg selv tilbake til Ås. Vi var godt fornøyde med det botaniske utbyttet disse to ganske lange dagene, selv om noen av stoppene blei relativt resultatløse. Giftkjørvel var nytt bekjentskap for alle tre. Jeg (Bjørn Erik) hadde fått sett flere planter jeg aldri hadde møtt før.

Brudespore *Gymnadenia conopsea*
 Tangenveien, Brevik 9. juni 2025

Litteratur

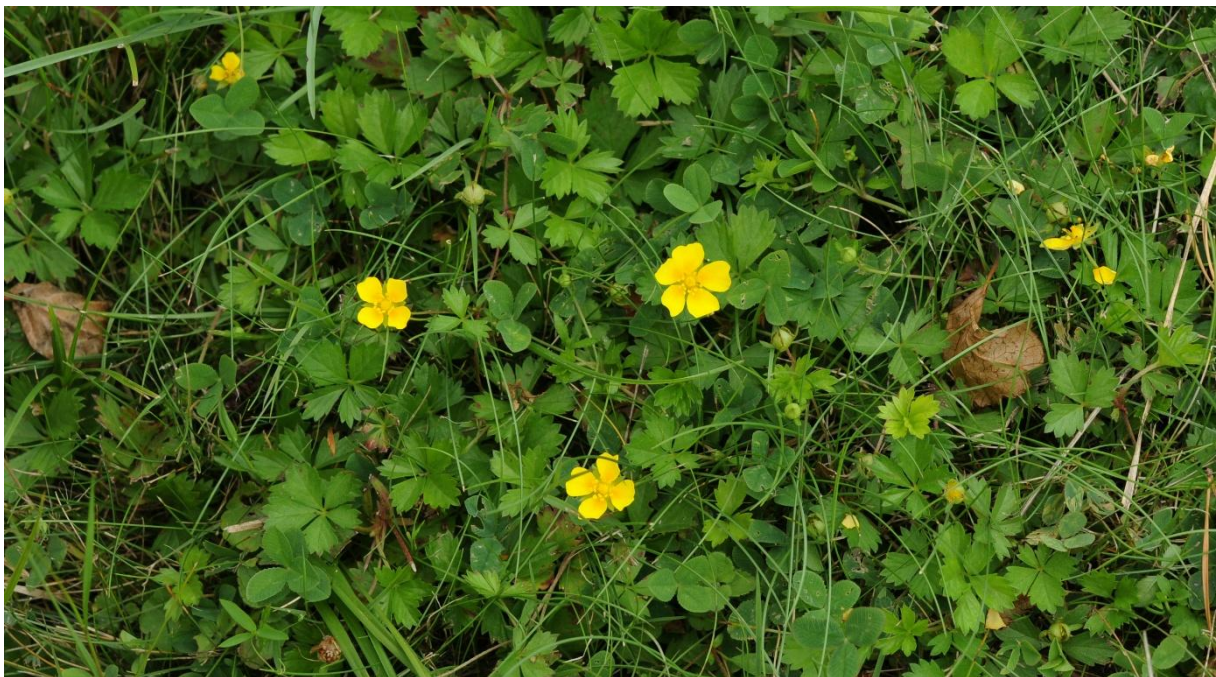
Halvorsen, R. 2024. Validørkurs i Mandal, små utflukter hit og dit. *Listéra* 40(1): 9-19.
 Lid J. ved Gjærevoll, O. 1987. *Norsk, svensk, finsk flora*. Det Norske Samlaget.

**TANKER OM KRYPTEPERROT *Potentilla anglica* Laichard,
KRYPMURE *Potentilla reptans* L. OG DERES HYBRID
Potentilla ×*mixta* Nolte ex Rchb. PÅ BÆRØY I KRAGERØ**

Roger Halvorsen

Innledning

11. august 2025 dro fire medlemmer av TBF på en såkalt "kartleggingstur" til Bærøy i Kragerø for å sjekke tilstanden til forekomsten av en *Potentilla*-art som i sin tid blei bestemt til å være en hybrid mellom kryttepperrot *Potentilla anglica* og krypmure *P. reptans*, en hybrid som har fått navnet *P. ×mixta*. De fire var Øystein Ruden, Bjørn Erik Halvorsen, Toril Lohne og Roger Halvorsen.

Slik ser bakken ut ved Søndre Bærøyveien på Bærøy i Kragerø kommune. Planta med fire kronblad er mest trolig kryttepperrot. Planta med fem kronblad kan ha flere tolkninger, fordi kryttepperrot også kan ha fem kronblad. Kanskje er krypmure og hybridene mellom dem også med på bildet? Man må ta opp planta for å studere hvordan bladene er festet til stengelen og hvilket omriss de har, for å avgjøre dette. (Foto: 11. august 2025, Bjørn Erik Halvorsen)

Hele historien starta på en tur 14. august 1994 i regi av TBF da 15 personer dro ut fra Kragerø for ta turen med taxibåt ut til Kirkeberget på Bærøy, hvor to nye deltagere møtte fram. Det blei en fin tur med en del artige funn.

Da vi satt i båten tilbake til Kragerø, blei det snakka litt om hva vi hadde

funnet på turen. Finn Wischmann, som var med på turen, fortalte da at han hadde samla krypmure *Potentilla reptans* like i nærheten av Bærøy sameies brygge der veien går opp langs et svaberg til bebyggelsen ovenfor. En av turdeltakerne (RH) blei overrasket over opplysningen siden den ikke var meldt da vi var på

stedet, men vi var da på god vei inn til Kragerø igjen og kunne ikke kjøre tilbake. Materialet som Finn hadde samla, blei ikke vist fram, men funnet blei ikke glemt av RH.

Noen få år seinere fikk RH et inventeringsoppdrag for en av grunneierne i nærheten av lokaliteten. Han skulle kartlegge floraen i et strandområde for vedkommende i forbindelse med en utbygging av ei lita strand.

Jobben blei gjort, og da RH var ferdig med jobben, dukka minnet om Finns funn opp. RH tok derfor turen opp til Bærøy sameies brygge for å se etter krypmura. Funnstedet var godt angitt, og "mura" blei funnet i fin blomst. Han tok med seg litt materiale av denne og noen andre "ballast-

planter" som vokste i området for å vise "arbeidsgiveren" den "skatten" som slike planter var blitt blant "enkelte" i TBF. Da han kom tilbake til sin arbeidsgiver, viste han fram funna sine og fortalte litt om emnet ballastplanter. Da han holdt fram eksemplaret av "krypmura", bråstoppet fortellinga! Eksemplaret av blomsten han holdt i hånden, hadde bare fire kronblad! Dette stemte ikke, og etter hvert gikk det opp for han at dette var noe annet enn krypmure.

Vel hjemme blei materialet pressa, og seinere blei Reidar Elven kontakta på telefon. RH fortalte da at det materialet han hadde samlet bare hadde fire kronblad, og at det innerst på kronbladene var en tydelig og klar guloransje flekk. Dessuten hadde det utviklet seg frø på deler av blomsten.

Bilde fra turen til Bærøy i 1994 tatt på brygga mens vi ventet på taxibåt som skulle frakte oss tilbake til Kragerø (litt av Kragerø sees i bakgrunnen). Finn Wischmann er personen i rød regnjakke med kartmappe under armen. (Foto: Bjørn Erik Halvorsen)

Reidar forklarte, da RH tok kontakt om sitt funn, at han allerede hadde ombestemt arten Finn hadde levert inn til muséet til kryptepperot *Potentilla anglica*, men da RH nevnte de guloransje flekkene på kronbladene, mener RH bestemt at Reidar uttrykte at det da sannsynligvis var en hybrid.

Belegget til Finn Wischmann fra 1984

23. august 2007 var Tore Berg og Kim Holtan Hartvig på Bærøy. De fant kryttepperot på samme sted som TBF i 1984. Dette er teksten som følger registreringen:

Bærøy, veigrøft S fveien fra Bærøy sameies brygge ca. 20 m Ø f båthuset. Få ind.

I Blytts Norges flora (bd. 3, 1876, etter Axel Blytt) står det å lese nederst på s. 1186:

Anm. P. procumbens Sibth. Fr. Herb. norm. fasc. II n. 51 (under Navn af Tormentilla reptans) forskjellig fra Foregaaende ved udstrakte, ofte rodslaaende Stengler, tydligere stilkede Stengelblade med omvendt ægformede smaablade og smaa hele eller faatandede Biblade, angives af Harm. L.c. som funden paa Svanø og af Lessing for Stoksund. Da den mangler i Bl. Herb. og jeg ei heller andensteds har seet vilde norske Exemplarer af denne Art, tør jeg ei optage den i Floraen men anbefaler den til Eftersøgning især i de sydvestlige Dele av Landet.

Rådet fra Axel Blytt var tydeligvis et godt råd!

I A. Blytts *Haandbog i Norges flora* (1905) (Avsluttet og utgitt av Ove Dahl) er "anmerkningen" utvidet. Der står det på side 438:

Anm. P. procumbens Sibth. er angivet fra flere steder i Nordre Bergenhus amt. I Hartm. Sk. Fl. angives den saaledes efter en gammel kilde fra Svanø i Søndfjord, hvorfra ei er seet eksemplarer; men alt, hva der ligger i universitetets herbarium fra de af norske botanikere nævnte lokaliteter, tilhører efter sammenligning med svenske eksemplarer og ifølge undersøgelser af prof. Murbeck kun P. erecta, der undertiden, især på torvgrund, kan have de nedre stengelblade lidt længere stilkede. Den egte P. procumbens, der findes fleresteds i det sydlige Sverige og Danmark, er nedliggende og rodslaaende og har endnu længere stilkede stengelblade (stilken 1 (eller hos solformer kun 0,5) - 2 cm. lang. De grundstillede blade er oftere 5koblede. Smaablade er bredere, kileformede – omvendt ægrunde. Bibladene er hele (ialfald paa de øvre blade) eller faatanede. Blomsterne er undertiden 5tallige. Kronbladene med en lysere plet enn hos P. erecta. Støvtraadenne er 2 - 4 (hos P. erecta 4 - 7) gange længere end knapperne, griflerne 20 - 50 (hos P. erecta 4 - 20). Smlgn. Neum. Sv. Fl.

**Men hva skjedde så med
"bestemmelsen" av denne
"hybriden" eller hva det nå var?**

Vi vet i bakkant at flere andre botanikere enn Berg og Holtan Hartvig har vært på stedet, bl.a. Erik Ljungstrand fra Botanisk museum i Göteborg i lag med flere andre svenske besøkende.

I dag viser angivelsene i *Norsk flora*, 8. utg. at kryptepperot *Potentilla anglica* er funnet i Kragerø. 1. juli 1913 fant lærer Johan Tidemand Ruud kryptepperot på Kirkeholmen i Kragerø, og 25. juni 1915 samlet fiskeriinspektør Anton Landmark arten på samme sted og skrev i tillegg «*Paa gammel ballast*», og så samlet Ruud den igjen 1. juni 1915 og 1. august 1920. På denne lokaliteten er den ikke samlet siden.

Så mener vi at vårt besøk på Bærøy og ombestemmelsen gjort av Reidar Elven av herbariebelegget fra Finn Wischmanns hånd viser at *Potentilla anglica* vokser på Bærøy. Finns stedsangivelse i form av prikken på Artskart omtrent midt på Bærøy (som er plassert på samme sted på kartet både for denne arten og for *Potentilla reptans* som er "signert" av Finn), er etter vår mening feilplassert. På turen 14. august 1984 var deltagerne ikke oppe på denne delen av Bærøy og feilplasseringen bør rettes opp. (Se nedenfor om Finns forklaring om hvor han hadde gjort funnet!)

Hybriden *Potentilla anglica* × *P. reptans* (*P. ×mixta*) er angitt i samme florausgave, men med teksten «*Bufast*

ein stad i Te Kragerø». Trolig dreier det seg om "forekomsten" på Bærøy.

Vi vet ikke hva som har skjedd med en del angivelser i Artskart, men det ser ut til at ikke alt er helt på stell der. Kanskje bør arbeidet med plasseringen av prikkene på kartet justeres litt mer etter virkeligheten. Det blir for eksempel feil når plasseringen av et "funn" på kartet havner et par "kvartmil av land", altså et stykke ut i Skagerak.

Går vi inn på Artskart og ser på *Potentilla anglica*, står det flere prikker på Bærøy. For de gamle funna som er nevnt over, ser prikkene for innsamlingene på Kirkeholmen ut til å være greit plassert, (unntatt prikken som var havnet et stykke ut i Skagerak). De fire prikkene som er plassert på Bærøy, nede ved Søndre Bærøyvei, er satt på rett sted. Området som vi besøkte i 2025 ligger innenfor en stor del av området ovenfor bryggene. (Forekomsten vi besøkte omfatter kanskje opp mot et par mål. Spørsmålet er så om det funnet av arten som er plassert omtrent midt på øya, er satt på riktig sted. Datoen er riktig for turen i 1994 (14. august), og da vi satt i båten, forklarte Finn Wischmann at han hadde funnet arten nede på det stedet vi nå besøkte i 2025 og som også var det samme som RH besøkte under sitt inventeringsarbeid sist på 1990-tallet (som er nevnt over). Finns stedsangivelse midt på øya var altså riktig. Bildet på Artskart som følger Finn Wischmanns funn ser avgjort ut til å være en *Potentilla anglica* slik Reidar

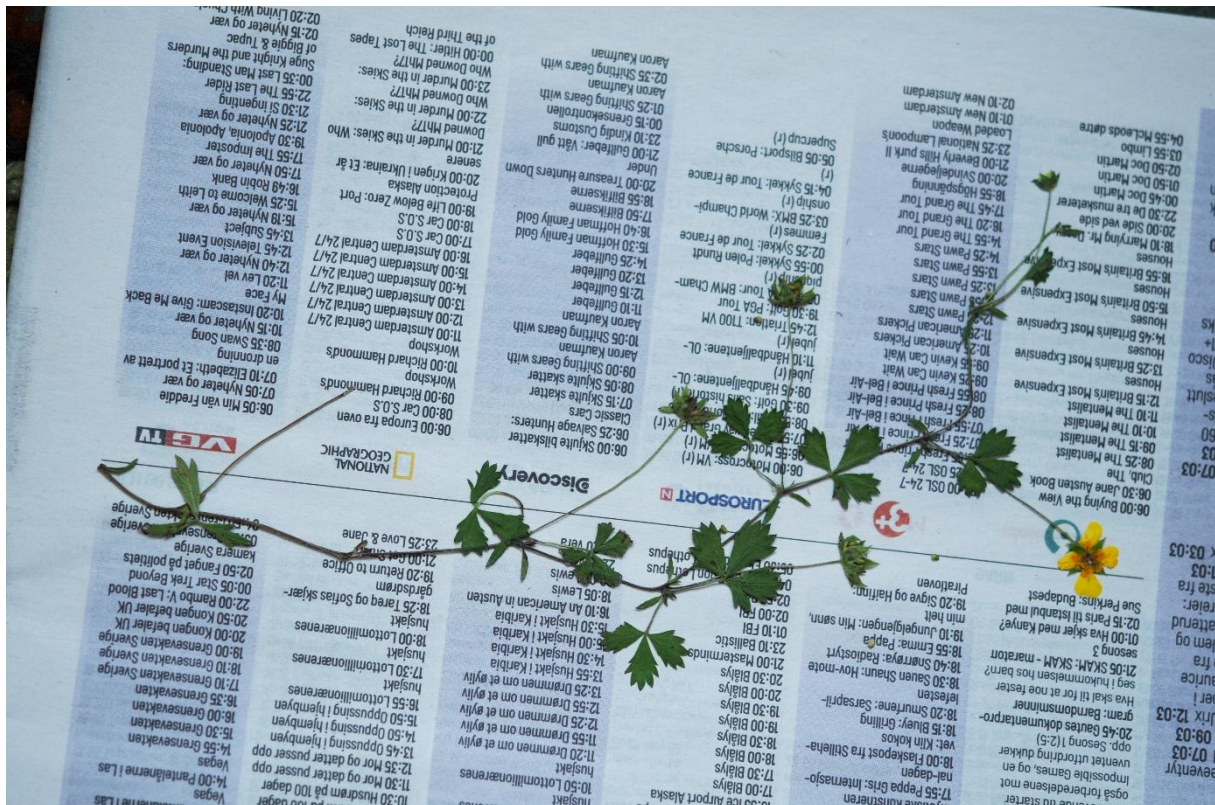
Elven har bestemt den til. Bildet som ligger ved angivelsen ser ut til å ha mista kronbladene, så noen oransje flekker innerst mot festet kan derfor ikke bekreftes på Finns belegg. (Det finnes altså et bilde i Artskart som er lagt ved det belegget.)

Det hadde vært fint å få konstatert om det belegget som ligger fra "innlandslokaliteten" på Bærøy, hadde fire eller fem kronblad (som sannsynlig var falt av før eksemplaret

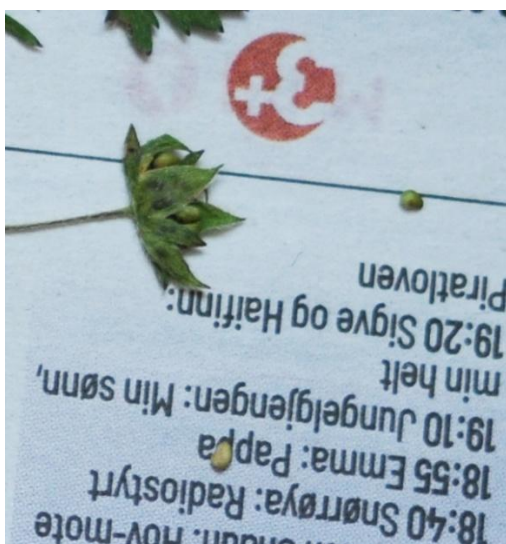
blei pressa) som hadde vært fire- eller fem-tallet, og om de hadde den karakteristiske oransje flekken inne ved festet, slik alt materialet vi så i august 2025 hadde, men det kan altså ikke slås fast i dag. (Her må RH skyte inn at det samme belegget som finnes notert på Artskart under *Potentilla anglica* også fortsatt står oppført på Artskart under *Potentilla reptans*. Den prikken bør fjernes!

TBF-botanikere i arbeid langs Søndre Bærøyvei på Bærøy 11. august 2025. *Potentilla* vokste langs veien nesten til husa øverst, og stedvis på begge sider av veien. De største forekomstene var å finne på venstre side av grøfta. (Foto: Roger Halvorsen)

Kryptepperot *Potentilla anglica* tatt med fra Bærøy 11. august 2025. Den har fire kronblad med oransje prikk innerst. Bildet viser også at den har frø (denne detaljen er forstørret nedenfor). (Foto: Bjørn Erik Halvorsen)

Detalj fra bildet ovenfor som viser frø.

"Referat" fra turen 11. august 2025

Med på "kartleggingsturen" var altså Bjørn Erik Halvorsen, Toril Lohne, Øystein Ruden og Roger Halvorsen.

Da vi kom i land på brygga ved sameiet, gikk vi ikke mange meterne opp på grasbakken før vi fant de første eksemplarene av "arten" vi søkte. På nordsida av veien ligger det ei grøft parallelt med svaberget innafor. På begge sidene av grøfta og veien blei det funnet flere hundre blomstrende eksemplarer av *Potentilla* kanskje over en strekning på et par 100 meter.

Vi kom snart til det faktum at det materialet som blei funnet i all hovedsak må føres til *Potentilla anglica*. Alle kjennetegn så ut til å stemme der vi søkte opp over enga som mer hadde karakter som en plen, det være seg stengelblad hvor de nedre hadde lengre bladstilk enn de øvre og at antall småblad på de nedre stengelblada hadde småblad i et antall

av fem, mens de øvre hadde bare tre (disse øvre var svært sjelden fem-kopla). Småblada på stengelblada hos *Potentilla anglica* er nesten eggrunde og har oftest få, fire til seks-åtte, tenner i spissen i motsetning til *Potentilla reptans* som til vanlig har langt flere tenner, som dessuten også er mye mindre av størrelse. Hovedstengelen på plantene hadde satt røtter ved nodene, d.v.s. bladfestene. Blada oppetter stengelen hadde stilker i motsetning til hos tepperot *Potentilla erecta* hvor de øvre stengelblada nærmest er sittende. Blomstene var hovedsakelig fire-tallige, men det fantes en og annen fem-tallig blomst.

Kryttepperrot *Potentilla anglica* fra Bærøy 11. august 2025 (Foto: Roger Halvorsen)

Vi ser av *Norsk flora* (2022) at kronblada hos *Potentilla anglica* ikke skal ha en (oransje?) flekk innerst ved festet. Det samme skriver Mossbergs

og Stenbergs i *Nordens flora* (2018): «rent gula».

P. anglica: 4-talls blomst og stengelblad ned tre småblad, Bærøy 11. august 2025 (Foto: Roger Halvorsen)

P. anglica. Legg merke til 4-talls blomst og tennene på småbladene. Bærøy, 11. august 2025 (Foto: Roger Halvorsen)

Vi har også sett bilder på nettet av *Potentilla anglica*, En del av de bildene som er vist der er helt tydelig ikke bilder av *Potentilla anglica*, men av de bildene som klart kan relateres til "vår" art, er kronbladene på

blomstene utstyrt med en tydelig oransje flekk inne ved bladfestet.

Blomstene vi så på Bærøy hadde, så vidt vi (som nevnt) kunne observere, gjennomgående denne oransje flekken, men noen få ganger kunne den være noe lysere.

Fruktsamling hos *P. anglica*
(Foto: Roger Halvorsen)

P. anglica, 3-tallige stengelblad med
relativt store tenner
(Foto: Roger Halvorsen)

Frøemnene er flere enn 20 (20-50 er angitt både i *Norsk flora* (2022) og hos Stace (1997), og RH minnes at de første plantene han fant på sin "jobbtur" til Bærøy hadde utviklet frø i blomsten. Noe av materialet vi samlet inn viste seg å ha satt frø (se vedlagte bilder), noe som burde bety at det dreier seg om rein *Potentilla anglica* ifølge en rekke floraer.

Som konklusjon der og da på vår "kartleggingsekspedisjon" følte vi oss etter hvert sikre på at det materialet som vi undersøkte på lokaliteten var reine bestander av kryptepperot *Potentilla anglica*. En liten reservasjon har vi når vi leser beskrivelsen av hybridene mellom *P. anglica* og *P. reptans* (*P. ×mixta*) hos Stace (1997): «*Native; frequent throughout most of BI (commoner than P. anglica), often in absence of parents.*»

Så langt hadde vi på det tidspunktet ikke kjennskap til om det er funnet materiale av *Potentilla reptans* på denne lokaliteten og har det heller ikke i dag, og vi var heller ikke sikre på at hybridene fantes der.

Vi mener dessuten at det ville være fint om noen av botanikerne på muséet på Tøyen kunne gå gjennom materialet på muséet på nytt. Det viser seg at det er ganske stort sprik mellom beskrivelsene i forskjellige floraer rundt om. Som nevnt over, undres vi dessuten på om materialet fra Finn Wischmann hadde kronbladene intakte og om de har en oransje flekk, og derfor bør dette belegget granskes nærmere på andre detaljer siden det mangler kronblad. Dessuten hadde man kunnet undersøke andre karakterer som er framhevet både i *Norsk flora* (2022) og i *Nordens flora* (2018), slik som at kronbladene er reint gule, altså uten den oransje flekken innerst ved festet. RH har gått gjennom alle de åtte utgavene av *Norsk flora* (1944 - 2022), og i alle disse er "ordbruken" den samme på dette punktet når det

gjelder *Potentilla anglica*: «4 (stundom 5) kronblad utan tydeleg flekk, dobbelt så lange som begerblada.» Vi undrer oss på om denne ordbruken er blitt "kontrollert" hver gang en ny utgave av *Norsk flora* er gitt ut?

I løpet av skrivingen av denne artikkelen kom så overraskelsen.

Vi hadde tydeligvis ikke vært nøye nok med det "havet" av blomstrende eksemplarer vi undersøkte.

Vi var etter besøket på Bærøy ganske sikre på at bestanden av *Potentilla* vi gikk over var *P. anglica*. Det blei tatt belegg og bilder under vårt besøk 11. august 2025. Bjørn Erik Halvorsen vedlegger et bilde der det er meget sannsynlig at eksemplaret er en rein *Potentilla anglica*, blant annet siden det hadde frø. RH tok også belegg, seks stykker i alt. Under skrivingen blei flere floraer konferert, bl.a. *New flora of the British Isles* (1997) og *Hybrid flora of the British Isles* (2015). I den siste boka blei RH klar over følgende utsagn:

Plants known as P. ×mixta are much more similar to P. reptans

than is P. ×suberecta. The stems are far-trailing and abundantly root at the nodes, all except the most apical leaves have long petioles (rarely shorter than the leaflets), and the leaves commonly have 3,4 or 5 leaflets and the flowers 4 or 5 petals. Its sterility is an important character, distinguishing it from P. anglica.*

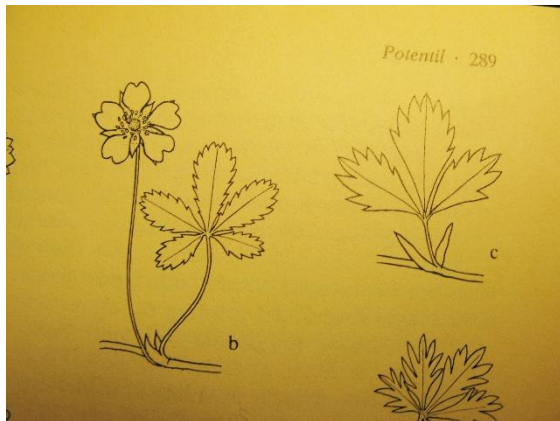

Krypmure *Potentilla reptans*, Bærøy, 11. august 2025 (Foto: Roger Halvorsen)

*Anm.: En liten kommentar til en notis om en annen hybrid som er omtalt i floraen. Vi ser av 2022-utgavven av *Norsk flora* at det er omtale av hybriden *P. anglica* × *P. erecta* på s. 547. Denne hybriden har også i andre floraer fått navnet *P. ×suberecta*. Sist i dette avsnittet står det: «*Dei heimlege plantane førekjem langt utanfor området for P. anglica, formeirar seg og fortener rang som ein særskild hybridart.*»

Vi ser at den er komen med tømmer på Hurum i Buskerud frå 1990 (og med jernbanen i Vaksdal i Hordaland). Dette førstnevnte funnet er vel trolig det funnet som Kåre A. Lye i sin tid samlet. Denne forekomsten blei vist fram til RH av Trond Grøstad på voksestedet, og han stusset over hvor liten og annerledes denne hybriden var. Han slutter seg derfor til det som er sitert i *Norsk flora* (2022) at denne kanskje burde få en litt annen status som hybridart.

På det tidspunktet da denne artikkelen blei sammenstilt, tok RH fram sine belegg, som fortsatt lå i press. De fem første han tok fram, var av samme karakter som planter som var bestemt til *Potentilla anglica*, mens det siste hadde ganske overbevisende karakter av å være enten et eksemplar av en rein *Potentilla reptans* eller en hybrid mellom artene (se foto på foregående side).

Illustrasjon fra Dansk feltflora s. 289.

Tegning b er av *P. reptans*.

Tegning c er av *P. anglica*.

Stengelbladene på dette eksemplaret syntes å ha "for lange" stilker. Antallet småblader på stengelbladene var fem, og størrelsen på tennene på disse var mindre, slik som de til vanlig er hos *Potentilla reptans* (se vedlagte bilde). Blomstene viste seg etter nøye vurdering under lupe å ha fem kronblad (riktignok ikke helt tydelig å oppdage på presset materiale). RH tok et bilde av blomstene og forstørret den på PC'n, og man kan se at noen av bladene som ligger på hverandre viser en kant som markerer bladet under. Den minste

blomsten viser ved forstørrelsen at den er i ferd med å danne frø.

Her hadde RH ikke vært flink nok til å sjekke på lokaliteten materialet han hadde samlet inn, telt antall kronblad og sjekket om frøsettingen var godt i gang. En del eksemplarer av klare *Potentilla anglica* hadde femtallsblomster, så det blei nok oversett på stedet. Sammen med de mange tennene på småbladene, burde det ha gitt et signal om at dette var en rein *Potentilla reptans*. Da RH så over bildene som blei sendt til redaktøren Bjørn Erik Halvorsen, blei det også oppdaget et bilde der det av-fotograferte eksemplaret syntes å være hybrid *Potentilla anglica* $\times$ *reptans*. (Se kommentar under bildet!)

(NB: Se ellers ovenfor om anførselen hos Stace om at *hybrider* kan forekomme uten at foreldreartene finnes på stedet.)

Vår siste konklusjon blir altså at på lokaliteten forekommer både *Potentilla reptans* og *Potentilla anglica* sammen med deres hybrid *Potentilla* $\times$ *mixta*. Kanskje ikke så rart om så er tilfelle?

Det vi klart har lært er at det gjelder å ta seg god tid, ha øynene med seg og fokusere på det man skal se etter når man botaniserer.

Dersom man leser om denne hybrid, revig blodrot $\times$ blodrot *P. anglica* $\times$ *erecta*, i *Smålands flora* (2007) er det anført følgende:

Pollenkornen är också till stor del tomma hos hybrid. En del frön

bildas dock, och det är troligt att det sker återkorsning åtminstone till revig blodrot, vilket i så fall

förklarar at det ibland är svårt att avgränsa den.
Kan det være en sammenheng her?

Dette er sannsynligvis et bilde av hybriden *P. ×mixta*. Legg merke til at småbladene på stengelbladene er lengre enn hos *P. anglica*, og tennene på småbladene er mindre og i et større antall enn hos *P. anglica*. Ingen eksemplarer med stengelblad med tre småblad er med på dette bildet. (Foto: Roger Halvorsen)

Litteratur

- Blytt, A. 1905. *Haandbog i Norges flora*. J.W. Cappelen, Oslo.
- Blytt, M.N. 1876. *Norges flora*, b. 3. Avsluttet av A. Blytt. A.W. Brøgger, Oslo.
- Edquist, M. & Karlsson, T. 2007. *Smålands flora*. Föreningen Smålands Flora.
Utgitt av SBF-förlaget, Uppsala.
- Jensen, Jørgen et al. 1988. *Dansk feltflora*, 1. utg., 4. oppl., red. Kjeld Hansen.
Gyldendal, København.
- Elven, R. & al. 2022. *Norsk flora*. Det Norske Samlaget. Oslo.
- Mossberg, B. & Stenberg, L. 2018. *Nordens flora*. Bonnier Fakta.
- Stace, Clive. 1997. *New Flora of the British Isles*, 2. utgave. Cambridge University Press.
- Stace, Clive, Preston, Chris D. & Pearman, David A.. 2015. *Hybrid flora of the British Isles*,
Botanical Society of Britain & Ireland.

Fra nettet

Artskart: Nettstedet: Vis utvalg i kart | Artskart 2 (oppslag i oktober 2025).
<https://www.artsdatabanken.no>, og søk etter Artskart

OM FJELLKURLE PÅ KNUTSHØENE

En munter historie

Roger Halvorsen

Fjellkurle *Chamorchis alpina*, Utløpet av Bøvertunvatnet 2009
(Foto: Roger Halvorsen)

I 1984 dro TBF til Dovre, med utflukter inn i Oppdals fjell, sammen med en liten flokk av medlemmer fra Rogalandsavdelingen. Turen gikk fra 15. juli til 21. juli, og vi losjerte oss inn på Hjerkin fjellstue. Jeg har ikke tenkt å fortelle om alle de flotte funna, alle de artene som var nye for mange og hvor flott turen var. Det som jeg skal fortelle om er at det av og til skjer at "løkka er bedre enn forstanden". Jeg kom på siste medlemsmøte med "Sommerminner" i TBF (4. november 2025) på en liten munter historie fra foreningens "ungdomstid". Vi hadde som nevnt

innbudt til sommerekursjon til det "norske botaniske Mekka'et" som Dovrefjell og Knutshøene er.

På møtet blei det som vanlig litt prat over kaffe og smørbrød med historier fra ting som hadde skjedd. Jeg kom da i hu en liten munter historie fra Dovre-turen i 1984.

De av oss som kjente til vår gode venn Torbjørn Skifjeld fra oppstarten av TBF og gjennom mange glade år, husker sikkert "okidéentusiasten" som gledet oss med stadig nye funn av den ene orkidéen flottere og sjeldnere enn den andre. En smilende

og glad person som vi hadde stort hjerterom for.

Torbjørn var med til Dovre sammen med sin Oddveig og flere andre av familien. Mye fint å se av blomster, blant annet rundt Kongsvoll. Vi hadde en klar formening om at det var mulighet til å kunne få se en av fjellets "store" orkidé-sjeldenheter på Dovre. Vi hadde fjellkurle *Chamorchis alpina* i tankene, pluss mange andre av Dovres spesielle fjellplanter. Fjellkurle har en stor utbredelse i Nordland og Troms og en del forekomster i fjelltraktene i Oppland og Hedmark (nå Innlandet), og Trøndelag. Den har også en del forekomster i Sverige i fjellområdene fra Härjedalen til Torne Lappmark. En slik utbredelse som er delt i to, er det som har fått navnet bisentrisk utbredelse.

Nok om det! Vi dro til Dovre. På torsdag søkte vi over et stort område rundt Knutshøene, og flokken av botanikere delte seg i tre. Et parti gikk ned via Midtre Knutshø og ned mot øvre delen av Sprenbekken hvor vi skulle søke etter fjellkurla. Den blei ikke funnet.

Fredagen, 20. juli, bestemte vi at vi ikke skulle legge opp felles tur, så selskapet delte seg i mindre flokker som valgte sine egne program. En større del av flokken bestemte seg imidler-tid for å gå opp langs Sprenbekken igjen for å se etter fjellkurla. Jeg hadde, da vi kom tilbake til Kongsvoll fjellstue, snakket med Simen Bretten, bestyreren på *Kongsvold biologiske stasjon*, om det var mulig å få oppgitt

en lokalitet for den sagnomsuste fjellorkidéen. Han tok meg med bort på låvebrua på Kongsvoll, pekte opp mot Midtre Knutshø og sa: «*Ser du det "sandfallet" (et sted hvor det var rast ut litt sand) der oppe? Det ligger nesten på toppen av Sprenbekken. I og rundt sandfeltet der pleier det å vokse en del fjellkurle. Men trå varsomt! Det er ikke tillatt å plukke noen!*»

Vår venn Torbjørn hadde bøyd seg for familiens ønske. De ville ta en tur til Oppdal. Jeg tror vel kanskje ikke det var det han ønsket seg mest.

Vi kjørte ned og parkerte der Sprenbekken renner under E6. Herfra gikk det en, ja, la meg kalle det en sti, opp langs bekken. Stigningen var flere hundre meter og den var bratt. Trøsten var en rik flora underveis. Så plutselig sto den der, fjellkurla, midt i stien, Da var vi oppe ved "sandfallet". Det blei telt opp rundt 100 eksemplarer, og på under en $\frac{1}{2}$ m² blei det telt rundt 30 eksemplarer. Begeistringen blei ikke mindre da det også blei funnet en hel del fjellpyrd *Diapensia lapponica* på lokaliteten. Over oss stillet en "rytlende" tårnfalk, kanskje av nysgjerrighet, og den fikk etter hvert selskap av en fjellvåk som forsøkte å komme unna en hel skokk av mobbende småfugl.

Det var en lettet gjeng av botanikere som kom seg vel ned til veien igjen.

Nede ved veien, der vi hadde parkert bilene, blei vi stående med en kaffekopp og prate. Mens vi sto der, kom Torbjørn og familien kjørende etter sin Oppdal-tur. De stoppet selvfølgelig for å prate og høre utfallet av vår "klatretur". Vi la ut i

det vide og det breie om "fjellorkidéen" Torbjørn så gjerne skulle ha sett. Han sto og så ned en liten stund, og så kom det: «*Var det den derre der dere klatret så langt opp i lia for?*» Han pekte ned på en vakker tue av fjellkurle ved siden av skoen sin. I turereferatet står det: «9

eksemplarer sto i bukett i grusen og liksom gjorde narr av oss.» Jeg har aldri før eller siden sett en så fin samling av fjellkurle.

Like etter kom flere av selskapet vårt og fikk se vidunderet.

Ja, sannelig: Løkka er bedre enn forstanden!

Torbjørn Skifjeld demonstrerer dyregrav på Mårsnos (ved Kalhovd) 9. september 1990.
(Foto: Bjørn Erik Halvorsen)

FISKETUR MED ROM FOR BOTANISERING

Veikantflora opp til Skibergfjell i Hof, Vestfold

Roger Halvorsen og Ellen Knutsen

Innledning

Det burde være forunt de fleste som bor i Hof i Vestfold å dra på fisketur til Grønntjenn i åsene ovenfor Hof. Oppe i åsene her, på vestsida av dalføret der vassdraget slynger seg nordover mellom Hillestadvann og Eikeren, ligger landskapet i Skiberg-

fjellområdet med de høyeste fjellene i Vestfold. Toppen av Skibergfjell har før alltid vært regnet som Vestfolds høyeste punkt med en høyde på 632 m. Så blei den kontrollmålt med sannsynligvis bedre måleinstrumenter for noen år siden, og resultatet blei da 633,85 moh. "Målegutta" lurte

litt på dette, og da de svingte litt mot det såkalte Vestfjellet et par-tre hundre meter mot sørvest, viste det seg at vestfoldingene måtte endre mening. Her ligger en fjellknatt kalt Bringtjernsknatten med målte 634,04 m.o.h, nesten 20 cm høyere enn Skibergfjell. Men uansett, begge toppene ligger altså i gode, gamle Hof kommune (som nå bare er et "sårt minne").

Oppe på toppene her ligger to vakre vann, Hajern og Øksne, som med betalt fiskekort og bomveiavgift kan overraske med mer eller mindre bitevillig tryte (abbor) og ørret av fin kvalitet. Klemte mellom disse store vanna ligger Grønntjenn og lokker forfatterne noen ganger, men altfor sjelden, opp på tur med dobbe og markboks.

Husbonden kjører bilen opp den svingete veien, nærmest "sjeløyd" fordi øynene også må få med seg hva "vegetasjonsbildet" kan by på i de frodige veikantene som veksler mellom litt fuktige veigrøfter og her og der et solfylt svaberg.

Sånn var det dette året 2025. Sommerfrodigheten var høy. "Villstaudene" kunne oppvise et hav av blomster, og farten blei deretter for amatørbotanikeren på vei til Grønntjenn. Vi var fra før relativt godt kjent med floraen opp langs veien, og som åra før dukket de opp her og der, de artene som vi kjente så godt.

På veien opp passerer vi en liten plass med navnet Finneplassen. Stedet har ganske sikkert fått navn etter finneinnvandringa som fant sted på den skandinaviske halvøy da den

svenske kongen ønsket at en skulle få folk til å bosette seg i svenske skoger. Innvandringa førte til at finnene vandret videre vestover og langt inn i vårt land.

Solblom *Arnica montana*

Sist år var vi også ute med markboksen på tur til Grønntjenn, og på veien opp måtte vi stoppe et lite stykke opp forbi Finneplassen, for der lyste en enorm tue med solblom *Arnica montana* mot oss. Var den der i år også? Å ja da! Store, tunge korgelyste mot oss slik at vi bare måtte stoppe. Solblom er mer og mer blitt en sjeldenhet på våre kanter i Hof.

Hva mer så vi?

Her, i litt fuktige sig og kratkanter, dukket det opp klynger av fine orkidéer i vakkert flor. Dette måtte, etter vårt lille skjønn, være det som før het skogmarihand *Dactylorhiza fuchsii* men som etter "siste florarevolusjon" med *Dactylorhiza*-navn er blitt en underart, subsp., av bleikmarihand *Dactylorhiza maculata* med underartsnavnet subsp. *fuchsii*. Sitt gamle norske navn har

den imidlertid fått beholde: skogmarihand. Vi stoppet bilen og steig ut for å ta "de skjønne" i nærmere øyensyn.

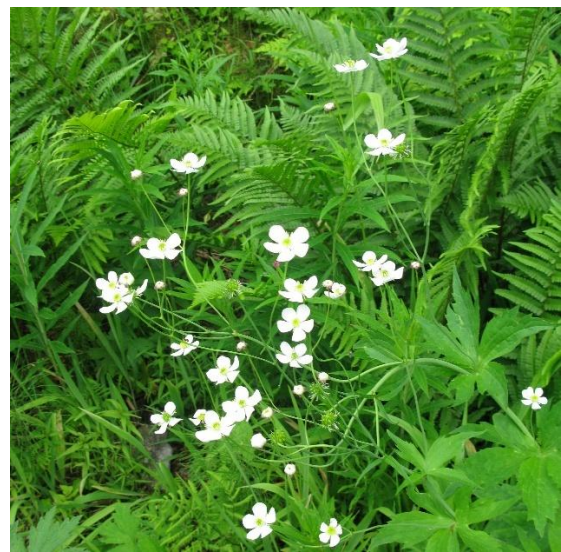

Turt *Cicerbita alpina*

Hist og her dukket det så opp fine bestander av turt *Cicerbita alpina* (syn. *Lactuca alpina*, *Mulgedium alpinum*). Hver gang jeg ser denne nydelige blåblomstrede korgplanta går tanken tilbake til min for lengst avdøde venn Åsmund Groven på Skytja i Vågsli i Telemark. Han hadde vært rundt 125 år i dag og fortalte mange historier fra sin barndom da bjønn ikke var utryddet i Telemark ennå. Han og søster hans var "gjuringer" (barn som gjette sauene) da de var barn i øvre Telemark, og han fortalte at de en gang vandret i bjørkeskogen ovenfor hjemgården. Det var datidas barnearbeid. Et stykke oppi lia stod det turt som var avbeitet og med umis-

kjennelige "ruker etter bjønn" like inntil. Den litt eldre søster stoppet og sa: «*Eg trur det er best me finn vegen heim att, Åsmund. Her er det nok bjønn i nærleiken.*» Turt var ifølge Åsmund god kost for bamsen. I Skibergfjell er det ikke bjønn i dag, men "maten" står der i vakker blomstring utpå sommeren.

Langs veien opp mot Grønntjenn vokser det også hist og her fine bestander av blomstrende hvitsoleie *Ranunculus platanifolius*. Den finnes her og der nær sentrum i Hof også, blant annet helt nede i bygda ved Lianelva. Det blei en ny stopp med fotoapparat i handa.

Hvitsoleie *Ranunculus platanifolius*

En annen av artene som det finnes en hel del av i denne delen av Vestfold er tyrihjelme *Aconitum septentrionale*. Den er full av gift og har ganske sannsynlig fått stå i fred for bjønn. "Døden på flatmark" kunne den vært kalt. Den er en art med sin egen historie som bør få sin egen omtale i *Listéra* etter hvert. Blomsterfargen er gråfiolett og de

store blomsterstandene skiller seg godt ut i bjørkeskogen her oppe. Arten går i Holmestrand langt ned mot kysten, og i liene i Hanakleiva har den gode dager på forsommeren. Det blei en ny stopp på veien opp til Grønntjenn!

Men så sansa vi oss og begynte å tenke på det vi egentlig dro hit for: fiske i Grønntjenn!

Vi parkerte ved Grønntjennstua ovenfor tjernet og rigget oss til. Amatørbotanikeren fikk litt tid til å sanse seg og begynte å leite opp små godbiter vi hadde funnet her før.

Her fant vi igjen store felter av en *Galium*-art som vi fant her året før og som vi bestemte til kystmaure *G. saxatile*. Arten er belagt fra samme sted og år av Halvard Holtung. Den er en art som i hovedsak er mer eller mindre kystbunden fra Aust-Agder til Sunndal og Smøla og dessuten har en del forekomster fra Grenland og rundt

Oslofjorden. Her oppe er forekomstene mer et slags "grensetilfelle" hva utbredelse angår.

En annen artig sak var heisiv *Juncus squarrosus*, som blei funnet i området av Toril Mesna og Bård Engelstad langs en sti litt sør for Vestfjellet, Vestfolds høyeste punkt. Amatørbotanikeren har selv funnet den ikke lengt derfra, ved Stokkesetra på veien mot Øksne, i 2005. Forekomstene her ligger nær østgrensa for arten i Sør-Norge.

Fisk i Grønntjenn? Ja visst! Marken var fortsatt levende, og fisken var så bitevillig at det blei stekt tryte (tre stk.) og ørret (tre stk.) da vi kom hjem.

Neste sommer blir det nye utgifter til bompenger og fiskekort, kanskje flere ganger, sammen med et sveip i skogene rundt Mjøvann hvor vi begge tidligere har støtt på vaniljerot.

Tyrihjeml *Aconitum septentrionale*

ALF HAUGLAND OG HANS DIKT

Bjørn Werner Nilsen (Bildene er lagt på av Bjørn Erik Halvorsen)

Alf Haugland (1924 – 2012) blei født som "leilendingsunge" på Tyri i Landsmarka i Lunde i Telemark. Han fikk seg skolegang, kom seg ut og jobba i NSB på Numedalsbanen, men flytta tilbake til Lunde da han blei pensjonist. Hans tallrike limericks ble villig publisert i «*Søndagsposten*» i radioens gullalder, og han var mye brukt i Telemarkssendinga i NRK radio, der det i 2002 var en opplesningsserie av Alfs dikt, lest av Nils Sletta. Alf Haugland er representert i en limerick-samling ved André Bjerke og er med i diktsamlinga «*Motgift*» med dikt og tekster fra 34 norske forfattere (1989). Respekten for og kjærligheten til livet og naturen lyser av alt han skriver. «*Villblomar*» og «*Markjordbær*» er navn på et par av diktsamlingene hans.

Alf Haugland presenterer seg typisk i diktet «*Eg*»:

Eg

*Aldri i verda om
eg
kunne ha vore
gardbrukar*

*ville 'kje fått
fór
til dyra mine
eg
som ikkje kan slå*

*graset
i hagen min eingong
når det er
blomar
der*

Når det nå er høst, er det naturleg å ta med diktet «*Heim frå fjellet*»:

*Trøytte føter i
gummistøvlane*

*myrkeraud fjellrapp
i hendene*

*glinsande aurar
i ryggsekken*

*og gulfarga glede
i minne og hug.*

Fjellrapp *Poa alpina*, Longyearbyen 2013

En liten refleksjon over hva eiendom gjør med oss har han også fått med i en av sine naturbetraktninger. Tittelen på diktet er som et ekko av Anne Sverdrup-Thygesons stemme.

Eitt tre er ingen skog

*Måtte vera
triveleg
å eiga eit
tre*

*ei gran
hell' ei
furu
ein kunne sitte under
i svale sumarkveldar
kjenne angen av
kvae*

*høyra suset i krona
og fuglesong frå
kvar einaste
grein*

*men det måtte berre vera
eitt*

*for var det
fleire
kom ein vel berre til å
sitte og syte over
tømmerprisane*

Han har også sagt noe om skogsdrift og "forståsegpåarar". Her er et par av hans typiske synsvinkler:

Teori

*Ei einaste stor
furu sto
att
midt på det store
snauhogstfeltet
– kvifor?
spør du kanskje*

*tja
ikkje veit
eg*

*kanskje meinte
forståsegpåarane
at ho skulle bli ei framifrå
frøfuru
som med tid og stunder skulle
"befolke"
dei fleinskalla
flatene*

*men
det
meinte ikkje
nordavinden*

Utsyn frå åspelund

*Eg
likar skog

er viss på at
du*

*likar skog
óg

alle
likar vi
skog*

*men ikkje i
åkrane
og på
engene
som fedrene har rudd.*

Noen flere betraktninger:

Mot alle naturlovar

Han er
lur
løvetannen på plenen min

han har lært seg
at det er
dumt
å strekke seg for
høgt
og å bløme for
bjart

blir berre røska
opp
hell' kutta
av
med grasklypparen
då

så han har lært seg
heller å gjera seg
liten
han

så liten at
knivane på grasklypparen
ikkje rekk
ned
og at mest
ingen
kan få auga på han

då
kan han stå der
liten og pjuskete
og føre slekta
vidare

Butt kystløvetann *Taraxacum obliquum*, Børve, Brunlanes 2020

Han var glad i bjørka, til alle årets tider.

«Poesi»

*Bjørka er ikkje berre
vakker og
mjuk
ho er hardbalen og*

*barsk
óg*

*for det må ein då vera
når ein kler av seg
om hausten?*

Småprat med storbjørka

kald kanskje

*Det er
oktober
og du er
naken*

*men no kan vi sjå
stjernene
attom deg*

trist kanskje

*det kunne vi ikkje
i går*

Livets harde realiteter kjente han til og visste å sette ord på:

Frostnatt

*ei einaste
natt er
nok*

*blomane
er blitt
blasse*

*dei grøne
bladene
er blitt
svarte
og dei raude*

*hjelp'kje om det kjem
aldri så mange
solfyllde
dagar*

etterpå

Det neste diktet ser jeg på som den mest skinnende perla han har finni. Mange mennesker vil kunne kjenne seg igjen i åssen opplevelser i naturen kan være det som gjør at vi kan oppleve livet som umistelig også når det er på sitt aller verste:

Villblomar

*Mange gonger har eg
tenkt:*

*– kvifor ikkje ta det
siste steget mot
kanten av
stupet?*

*men kvar einaste gong
har det stått ein
blåveis,
ei skogstjerne
hell' ein mørkeraud fjellrapp
i vegen.*

Blåveis *Hepatica nobilis*, Jarseng 2021

Han var helt åpen på at han hele livet strevde med "nerver", til trøst for skjebnefeller. Han var samtidig dypt takknemlig for det livet han hadde fått leve. Det kommer godt til uttrykk i diktet «**Markjordbær**»:

*Vi har vore saman i
58 år
no
Gerd og
eg*

*blodet strøym'er'kje like
stritt
gjennom årene våre
og vanens veg kan*

*nok ofte vera
mødesam å
gå*

*men eg gler meg
enno
like mykje kvart einaste
år
til å gje henne det første
markjordbæret eg
finn*

Jeg har i tillegg et ønske om at den første strofen i Herman Wildenveys dikt «*O ennu å være*» fra 1919 kan få være med i jubileumsutgaven.

O, ENNU Å VÆRE.....

*O, ennu å synge om midtsommernetter,
og ennu å ånde i kryddersval luft,
ennu å vite, hva blomstene hetter
og nevne dem ved deres farve og duft.
ennu å være en sjel som i drømme
dristig lar evige anelser strømme
utover eter og all fornuft.....*

Hilsen fra oss i Nome,
Bjørn

NYTT FRA STYRET HØSTEN 2025

Bjørn Erik Halvorsen

Møtesesongen er nå godt i gang, og vi i styret håper at alle medlemmer finner noen møter med tema som passer deres smak. Det er framfor alt viktig at møtene med inviterte foredragsholdere, som kanskje har reist langt, får bra frammøte.

Vi har vært gjennom et variert turprogram. Jeg vil benytte anledningen til å sende en takk til turkomitéen for et vel gjennomført program.

Sommerekskursjonen til Öland blei botanisk innholdsrik. Det er skrevet et eget referathefte fra disse dagene, og det vil bli sendt til medlemmene. Denne langstrakte, kalkrike øya i Østersjøen gir en helt spesiell opplevelse med sitt mangfold av orkidéer.

Styret er i gang med å planlegge sommerekskursjon i 2026. Vi vurderer i skrivende stund Agder fylke, siden ukesturen skal legges i Norge denne gang, og da trolig med Mandal som base. Vi har nå mange medlemmer som har nådd pensjonsalder, og mange av dem ønsker kort kjøreavstand. Kanskje kan vi gi nærmere opplysninger om dette på julemøtet?

Rekruttering av nye, yngre medlemmer er fortsatt en viktig oppgave i TBF. Kanskje kan du hjelpe oss med dette. Personene i styret og komitéene trenger avløsning etter hvert som alder og helseutfordringer gjør seg gjeldende.

Da gjenstår det bare å ønske medlemmene et rikt botanisk år i 2026!

Returadresse: Telemark Botaniske Forening, Postboks 25 Stridsklev, 3904 Porsgrunn

INNHold	Side
Fra <i>Listéra</i> -komitéen, av <i>Bjørn Erik Halvorsen</i>	3
TBF i Bøverdalen juli 1991, av <i>Bjørn Erik Halvorsen</i> Øyvind Skaulis dikt fra turen	4
<i>Listéra</i> for 20 år siden:	
Litt 1700-talls botanikk fra Telemark, av <i>Even Woldstad Hanssen</i>	12
Vårvikke <i>Vicia lathyroides</i> , av <i>Roger Halvorsen</i> Om en liten skjønnhet en vakker forsommerdag på Jomfruland	15
Kinasøte <i>Gentiana sino-ornata</i> på Notodden, og et par andre blå søteplanter, av <i>Gisle Grimeland</i>	18
Botaniske opplevelser i Agder juli 2025, av <i>Bjørn Erik Halvorsen</i> Tre TBF-medlemmer på søk etter de uvanlige plantene	21
Tanker om kryttepperot <i>Potentilla anglica</i> , krypmure <i>Potentilla reptans</i> og og deres hybrid <i>Potentilla ×mixta</i> på Bærøy i Kragerø, av <i>Roger Halvorsen</i>	28
Om fjellkurle på Knutshøene, av <i>Roger Halvorsen</i> En munter historie	40
Fisketur med rom for botanisering, av <i>Roger Halvorsen</i> og <i>Ellen Knutsen</i> Veikantflora opp til Skibergfjell i Hof, Vestfold	42
Alf Haugland og hans dikt, av <i>Bjørn Werner Nilsen</i>	46
Nytt fra styret høsten 2025, av <i>Bjørn Erik Halvorsen</i>	51